

Ганна Дидик-Меуш

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів

Три штрихи до мовного портрета ієромонаха-студита Даниїла (Тимчини)

На підставі аналізу прозових та поетичних творів ієромонаха Даниїла (Тимчини) відображено мовну картину світу автора і складено його мовний портрет. Цей портрет формують три риси: 1) діалектна основа; 2) церковно-релігійна лексика; 3) український літературний лексикон. Діалектна основа творів Тимчини – найбільш характерна риса автора, який походив із Надсяння. Надсянські діалектні риси органічно представлені в мовленні населення Галичини. Тому твори ієромонаха Даниїла Тимчини є водночас і характеристикою мовлення пересічного галичанина I половини ХХ ст.

Даниїл Тимчина – людина Церкви. А тому мова його творів складена головню з церковнослов'янських (традиція українських церковних діячів) та із сучасної української богословської і церковно-релігійної лексики. У роки радянської тоталітарної системи спадщина Тимчини набуває особливого значення у зв'язку з розвитком мови Української Церкви.

Третя характерна риса – питома українська лексика, яку за роки радянської системи було вилучено із літературного стандарту, переведено до класу застарілих або кваліфіковано як російнізми.

Ключові слова: мовна картина світу, мовний портрет, діалект, говірка, церковнослов'янська мова, українська літературна мова.

Яскравим свідченням мовної ситуації фактично всього ХХ ст. є мова творів ієрм. Даниїла (Тимчини), що становить неабиякий інтерес для сучасних читачів і дослідників. Вважаю, що визначальними є три штрихи мовного портрета Автора: 1) діалектне мовлення; 2) церковно-релігійне мовлення; 3) загальноповиване (літературне) українське мовлення. Відповідно до цього подано деякі свої міркування.

Діалектне мовлення. Ієромонах Даниїл (Тимчина) – уродженець українського Надсяння. Вийшовши звідси у світ (народився в с. Вербиця, що за Австро-Угорщини належало до Рава-Руського повіту), він в останні роки життя сюди ж і повернувся (помер у м. Рава-Руська Львівської обл.), символічно об'єднавши мовлення мешканців рідного йому Надсяння додепортаційного та подепортаційного (середина 40-х рр. ХХ ст.) періодів.

Надсянські говірки, як відомо, є архаїчними в галицько-буковинській групі говорів південно-західного наріччя української мови. Припускають, що, як і лемківський говір, надсянський становить „передісторичний переходовий діалект польської мови, західна частина якого (між р. Вислоком і Сяном) упродовж XIV–XV ст. спольщилася” (Горбач, 1996, с. 1677). Водночас, попри свою давність, має ще таку особливість: „знаходячись на пограниччі української мовної території, в безпосередньому сусідстві з польською мовою, надсянські говірки, з одного боку, зберігають давні риси української мови, а з другого – підпали під вплив польської мови (особливо в лексиці)” (Жилко, 1955, с. 116).

Звичайно, додепортаційний період функціонування надсянських говірок позначений відчутним впливом польської мови, яка, „окрім приватного спілкування між представниками різних національностей, була офіційною мовою, а отже, її вживали в державних установах, у школах, у засобах масової інформації тощо” (Хомчак, 2008а, сс. 206–210; 2008б, сс. 171–182). На підтвердження другорядності української мови в цьому процесі слугують спогади адвоката Степана Шухевича: „Не можу поминути ці обставини, що дід дядька¹ належав тоді до тих дуже рідких у Львові інтелігентних домів, де уживано виключно української мови [...]. По-українськи тоді говорено, крім у дядька, ще у д-ра Олександра Огоновського, д-ра Калітовського, д-ра Юліяна Целевича, проф. Дам'яна Гладилевича і ще в декотрих, але найбільше консеквентним в тім згляді були, мабуть, д-р Олександр Огоновський і мій дядько. Прошу завважити, що розповідною була польська мова навіть в таких домах, в яких, здавалося

¹ Йдеться про Володимира Шухевича (1849–1915), українського громадського діяча, педагога, етнографа, автора відомої праці „Гуцульщина” у 5-ти томах (1897–1908).

б, належало рішучо найти українську, і тільки українську мову. Тоді вживано тієї мови навіть у домі професора університету для української мови і літератури д-ра Омеляна Огоновського, в директора гімназії о. Василя Ільницького, проф. Анатолія Вахнянина [...]” (Шухевич, 1991, с. 85–86).

Через те кожен окремий факт, коли тоді людина говорила українською, проповідувала й писала нею, викликає неабияке схвалення та набуває великого значення. Звичайно, польські впливи виявлено й у творах Даниїла (Тимчини) – найбільше на фонетичному та лексичному рівнях: *Тоді пізнав Лагодовський, що йому робити; Покайтеся, не бійтеся, правда не вмирає, Тільки двері до вічної слави **отвирас**; Ти з любові в найсвятішій Тайні **пробуваєши**; **зарисувалася** дорога на Голгофту; хочеш, душе, щастя в світі **посідати**; знову **духово** відмолоджується; мав **перебрати в посідання** вибраний нарід; **заховання** Божих і церковних заповідей; на практиці в наших ділах **показується** та ін.* Менше – на граматичному рівні, проте вони є не менш яскравими, як-от: 1) вживання прийменника **о** у значенні „про” (*І що ж тоді скажеш, душе моя, **о** собі?; він мав би **о** покуту попросити; сів, опершись ліктями **о** коліна та ін.*); 2) використання постфікса **-ся** у препозиції (*обступають слуги пана, пан **ся** усміхає; пан **ся** піднімає; в чесних своїх ногах на силі **ся** має та ін.*); 3) уживання сполучника **а** у значенні єднального сполучника „і” (*Минулося, покайтеся, слава повертає **а** дотепер в Католицькій Церкві пробуває; Не забувайте Бога любити **а** будем вічно з Ісусом жити; не раз можемо дуже **а** дуже помилитися та ін.*).

Важливо, проте, зауважити, що надсянські говірки не ізольовані від інших західних говірок української мови, зокрема тісно пов’язані насамперед із наддністрянськими, бойківськими та лемківськими (Бичко, 2000; Глібчук, 2000; Жилко, 1955; Лесів, 1997; Пшепюрська-Овчаренко, 2007), про що свідчать зібрані й опубліковані діалектні тексти (Глібчук, 2005; Глушко & Хомчак, 2017) та словники (Дидик-Меуш, 2021; Козій, 2008; Осташ, 2004, 2007; Пиртей, 2004; Турчин, 2011; Шило, 2008). Ось чому кожному галичанинові, котрий гортатиме цю книжку, здаватиметься, що її автор ієрм. Даниїл (Тимчина) походив із їхнього села, із їхніх теренів. Адже, з одного боку, надсянський говір, як і будь-який говір галицько-буковинської діалектної групи, не є окремою мовою; усі говори – важливі складові сучасної української мови й „багатьма своїми рисами репрезентують явища, які характерні для всього південно-західного наріччя, з усіма його тенденціями до запозичень зі слов’янських та неслов’янських мов” (Хобзей, 2019, с. 9). З іншого боку, визначати мову творів ієр. Даниїла (Тимчини) тільки як надсянську з огляду на місце його народження та дитячі роки буде до деякої міри помилкою.

Отож перша визначальна риса мовного портрета ієрм. Даниїла (Тимчини) – виразне діалектне тло Галичини без чіткої переваги тільки однієї із говірок, що тут функціують². Пропоную увазі читача словничок з опублікованих та неопублікованих раніше його творів. Словничок містить найяскравіші слова-маркери із тогочасного діалектного мовлення Автора, який жив і служив переважно в координатах надсянсько-наддністрянсько-бойківсько-лемківського мовного простору України.

а і	намірення намір
василяни василіяни	нарід народ
ведро відро	нераз часто
витати вітати	но але
воздух повітря	о про
вскорі незабаром	огонь вогонь
го його	одинокий єдиний
дармо дарма	пам'ятка згадка
доглянути побачити, виявити	перше спочатку
другий інший	побіда перемога
єго його	поведення поводження
єден один	послідний останній
єднаково байдуже	потрутити штовхнути
завитати завітати	ратунок порятунку
захоронити зберегти	розпрачатися розпрощатися
здивовання здивування	сейчас зараз же, одразу
зістати стати	скільки скільки
змінитися змінюватися	скоро швидко
знакомий знайомий	сміло сміливо
керниця криниця	сонічко сонечко
коби якби	сповнити виконати
кождий кожний	стілько стільки
корч куш	стріча зустріч
маловартній маловартісний	троха трохи
ми мені	ту тут
многий численний	тя тебе
много багато	хабаззя бур'ян
му йому	чей може, може-таки
мущина чоловік	чутися почуватися
мя мене	шкура шкіра
навсе назавжди	

² Якщо й виокремлювати, то принаймні наддністрянські та надсянські, які, за визначенням Г. Шила, „найбільше висунуті на захід і перебували в тісних зв'язках з іншими слов'янськими і неслов'янськими мовами” (Шило, 2008, с. 14).

Короткий словничок діалектизмів за творами ієрм. Даниїла (Тимчини) якнайкраще репрезентує подані вище міркування про широке говіркове тло досліджуваних текстів. Діалектизми – органічна й невід’ємна складова цього лексикону, тож усунути їх волею сучасного редактора означало би створити цілком інший текст зовсім іншого автора.

Церковно-релігійне мовлення. Українська Церква й релігія, що становили основу всього свідомого життя та діяльності ієрм. Даниїла (Тимчини), сформували головним чином і його мову. Опубліковані в цій збірці твори репрезентують переважно два великі лексичні блоки: церковнослов’янізми та сучасну українську богословську й церковно-релігійну лексику та фразеологію.

Церковнослов’янізми становлять своєрідну канву всіх творів, особливо прозових. Ці слова – невід’ємний атрибут будь-яких релігійних текстів, тому що свідчать про необхідний фаховий вишкіл і репрезентують стиль письма. В ієрм. Даниїла (Тимчини) можна виявити церковнослов’янські назви – конкретні й абстрактні: *царські врата*; *Мати всіх скорблящих*; *ми довжні нашому Владиці*; *піснь побіди Богу заспівала*; *Любов душу ізціляє навіки*; *тому днесь на хрест споглядаймо*; *за нас, грішників, страдає*; *оборонці взивають* та ін. У досліджуваних тут поетичних та прозових текстах вони переважно набули форм, адаптованих до сучасної української мови: *мої любезні*; *жертволюбність*; *життя богобійне*; *пекельну силу побідила*; *нужденні діла в цьому наміренню*; *лицеміре, вийми перше бервено з твого ока* та ін. І так церковнослов’янська лексика засвідчує здатність обслуговувати потреби Церкви, клиру та вірних упродовж століть³.

Цитування першоджерел ієрм. Даниїл (Тимчина) здійснює традиційно церковнослов’янською, намагаючись максимально точно транскрибувати святописемний текст, який він цитує. До прикладу, у творі „Не забувай, душе моя!” (1929): *Як то Сам Ісус Христос висказав: „Аще хочеш совершен бити, продай імініє твоє, роздай нищим, возьми хрест свій і гряди слід мене”. Ось наука Самого Бога. І послідовно дотримується*

³ Свого часу Іван Пулюй, перекладач Святого Письма, наполягав на важливості зберігати й розвивати церковнослов’янські елементи в богослужбовій мові (у відповідь на численні закиди щодо їх вилучення через незрозумілість і штучність у сучасних мовних системах): „С церковними книгами не гадаємо також зривати: Церковні служення остануться у нас нерушені, як у народів латинського обряду осталась мова латинська, хоч кождий молиться своєю бесідою”. І. Пулюй вважав, що „до церковних служб будем подавати філологічні богословські пояснення слів і положень, а учитимеся их нарід в школі і на катехізаціях” (див. Пулюй, 1871, с. 7).

цитування у своїх проповідях, даючи цитату церковнослов'янською як назву: **Ядят нищії і наситяться, і восхвалят Господа взискающії Єго. Жива будут сердца їх вовек віка** (проповідь на першу неділю Великого посту 1958 р.), **Много званних, а мало ізбранных** та ін.

Важливим є також інший лексикон із творів ієрм. Даниїла (Тимчини), про що вже згадано вище. Ідеться про українську богословську й церковно-релігійну лексику. Важливість цього питання зростає у площинах діахронії та синхронії. Щодо діахронії, то доробок ієрм. Даниїла (як і інших релігійних авторів підпільної УГКЦ тоталітарного часу – середини та другої половини ХХ ст.) мав украй важливе завдання – забезпечував безперервне функціонування цієї групи лексики в релігійному українському мовленні, а значить, її розвиток та подальше формування. Щодо синхронії, то безмірно велика заслуга таких авторів (монахів, духовенства і світських осіб) для розбудови сучасної богословської та церковно-релігійної термінології (Лесюк, 2000, сс. 58–70; Мацюк, 2000, сс. 396–404). Така термінологія – ознака високого рівня розвитку будь-якої сучасної літературної мови, зокрема й української (Огієнко, 1921; Німчук, 1992).

Спостереження над мовою творів такого, здавалося б, „скромного” Автора дає змогу дійти важливих висновків про те, що в термінологічному плані щодо церковно-релігійної лексики він дотримується усіх основних вимог:

- дефініція терміна (скажімо, у загальному значенні слово *небо* позначає „видимий над поверхнею землі повітряний простір у формі купола” (СУМ, т. 5, с. 249), а в богословському значенні слово *Небо* позначає „Царство небесне”). До прикладу, у вірші ієрм. Даниїла (Тимчини) „В неволі любові” звертання до св. Терези: *Учини, щоб квітка моя не зів'яла, Але для Бога все процвітала. Бо хочу в Небі з Тобою жити І квіти троянди людям ділити*);
- автономність терміна (таке слово не залежить від контексту і зрозуміле поза ним): *Бог, диявол, Богородиця, Євангеліє, Святе Причастя, смерть, душа, апостол, монастир, монах, брат-фіртіян* та ін.;
- умотивованість терміна (має прозору внутрішню форму): *Воскресіння, Богоявлення, Зішестя, милість, милосердя, утрєня, вечірня, намірення, жертва, жертвність* та ін.;
- синонімія (явище, як доводить практика, цілком природне в церковно-релігійній термінології, адже часто йдеться про номінування „глибинних і незбагнених понять”⁴, які потребують різнобічної

⁴ Визначення Г. Наконечної, дослідниці сучасної української богословської термінології.

словесної характеристики та вираження). До прикладу, ієрм. Даниїл має для Богородиці власний синонімічний ряд: *Цілителька, Ізцільниця, Свята Марія, Небесна Мама, Небесна Цариця, Цариця, Пречиста Діва Марія, Пречиста Дівиця, Мати любові, Мати Божжа, Матінка Божжа, Ненька, Мати всіх скорбящих, Мати Дівиця, Небесна зоря, Чиста голубиця, Цвіт небесний* та ін.;

- емотивність (емоційна піднесеність та урочистість богословської та церковно-релігійної лексики): *Всевишній, Царство небесне, Земля обітована, вічне життя, Святі тайни* та ін.;
- милозвучність (такої характерної риси церковно-релігійної термінології ієрм. Даниїл досягає завдяки використанню виключно „простої” лексики; в Автора немає складних богословських термінів, чужих і незрозумілих для пересічного слухача його проповідей).

Милозвучність та простота викладу думки удосконалюються в Даниїла (Тимчини) із кожним наступним його твором, ґрунтуючись на добре відомих прийомах, зокрема на антитезі, до прикладу:

- *многі для світу вмирають і монаші смирні ризи на себе приймають;*
- *небо вічне, пекло вічне до вибору маєш;*
- *бо найменше добре діло ніколи не гине;*
- *і по смерті добрі діла свою вартість мають. Бо те, що ми посієм, інші позбирають.*

Сучасні душпастирі, які плекають свою майстерність проповідництва, можуть чимало почерпнути з доробку нашого Автора, із його сентенцій та порад.

Мова творів ієрм. Даниїла (Тимчини), безперечно, вимагатиме спеціального дослідження у площині релігійної термінології, якщо виникне потреба відтворити широке тло функціонування української богослужбової та богословської термінології середини і другої половини ХХ ст. Тут дослідник знайде досить матеріалу для ґрунтовних висновків та узагальнень, адже церковнослов'янізми (адаптовані й неадаптовані) і сучасна українська церковно-релігійна лексика становлять другу визначальну рису мовного портрета Автора.

Загальноновживане (літературне) українське мовлення. Унікальність цього третього штриха до мовного портрета ієрм. Даниїла (Тимчини) у тому, що, попри простоту питання, воно відображає всю складність мовної ситуації за тоталітарного радянського режиму. Життя Автора у суті речі припало на все ХХ ст., охопивши різні епохи, різні імперії, різні світові події, що своєю чергою безпосередньо позначилося й на політиці щодо української мови в кожен із суперечливих періодів ХХ ст.

Оминаючи всі детальні огляди мовних та позамовних чинників розвитку літературної української мови (це залишиться для іншого формату досліджень), тут укажемо на лише деякі характерні моменти, виявлені на сторінках рукописів ієрм. Даниїла (Тимчини). Читачеві впаде в око насамперед відчутний говірковий елемент, про що йшлося вище. Тут тільки варто додати: за радянської влади все, що було народним та оригінальним, намагалися нівелювати й викоринити; діалекти було затавровано як пережиток, анахронізм, а навіть „шкідливий елемент” для „нової радянської людини”. Тож твори нашого Автора залишаються поза часом і досі не втрачають актуальності; навіть більше – набули для дослідника української мови ХХ ст. неабиякої ваги насамперед з огляду на діалектну основу творів⁵.

Друга прикметна риса загальноновживаної мови ієрм. Даниїла (Тимчини) – варіантність. Варіантність зумовлена насамперед наявністю:

- діалектизмів: *скорше // скоріше // швидше; пізніше // пізніше; огонь // вогонь, муцина // мужчина // чоловік // людина; ратуй // рятуй, сего світа // сього світа // цього світа // того світа; гарний // хороший // ладний, на воздусі // на повітрі; навчи мя любити // навчи мене жити; від Него // від Нього* та ін.
- церковнослов'янізмів: *омофором покриває // плащем покривала; царювання // царствування; побіда // перемога; піснь // пісня; з радостію // з радістю; царські врата // царські двері* та ін.

Однак варіантність у мові творів ієрм. Даниїла (Тимчини) зумовлена й позамовними чинниками, насамперед: 1) офіційною політикою радянського часу, зорієнтованою на т.зв. „злиття мов”, а тому на знищення попереднього власне українського правопису 1928 року (див. Німчук, 2004; УП); 2) вилученням як „ворожих” словників (Голоскевич, 1929) та підручників; 3) знищенням українських мовознавців та діячів культури, які займалися унормуванням та кодифікуванням української мови і захищали власне українські мовні риси, відмінні від російської⁶. Заперечення власне українських мовних стандартів у Радянській Україні і збереження за традицією узвичаєного слововжитку на Західній Україні (до 1939 р.) зумовлюють паралельне вживання *любові // любови, радості // радости, смерті // смерти, священик // священник* та багатьох інших словоформ.

⁵ Авторіві, безумовно, пощастило з тим, що його твори саме тепер виходять друком, виходять із максимальним збереженням слововжитку та орфографії. Навіть якщо й допустити думку про публікацію збірки пів століття тому, то редактори (за правилами тогочасного книговидання) виправили б кожне слово чи вираз, які не вкладалися в чинний тоді „радянський” правопис.

⁶ Із-поміж них Г. Голоскевич, Є. Тимченко, О. Курило, В. Підмогильний, Є. Плужник та ін.

До того ж відсутність національної політики в галузі церковно-богословської термінології, яка від середини ХХ ст. була кинута напризволяще, зумовила варіантність у написанні засадничих термінів, як-от у Даниїла (Тимчини): *християнський // християнський; василіянин // василянин; Голгофта // Голгофа* та ін.

Третя характерна риса – поповнення сучасного українського лексикону питомими українськими словами, які: а) сучасний читач сприймає як авторські неологізми, а насправді вони перебувають у пасивному фонді; б) забуті і перебувають на маргінесі літературного слововжитку; в) незаслужено марковані як росіянізми, як-от: *одержати від Него за добрі діла в нагороду вічну **щасливість** в Небі; де нема в родині згоди, там не може бути і **говоріння** про єдність і любов; за 20 літ моєї **неприсутності** багато в селі змінилося; терпіння ми повинні у нашому щоденному життю **цінити**; скільки то болю і колючок ми завдаємо одні другим тільки **впротязу** одного дня; **приманами** світу ошукати не дайся; **приказує *скликувати*** майстрів до будови; **селитьби** монастирські всі поруйнували* та ін.

Треба зауважити ще й такий феномен мови автора: тільки один раз, цілком оказіонально, використано політично марковану лексику радянського періоду. Зокрема у творі „Про другий напад татар на Унівську обитель та про чудесну поміч Матінки Божої” (із першої поетичної збірки „Дарунок любові”) читач знайде рядки: *Тому годі прозивати нас **більшовиками**, Бо Ісус Христос нас любить, Ісус Христос з нами. Ісус Христос малим дітям готовий все простити, І маленьких Ісус Христос не буде судити. Бо маленьких Мати Божя від гріха хоронить, А як впадуть, то з любові зараз їх підводить*. Свідомо використане слово *більшовики* – слово-маркер страшної тоталітарної системи – має велике смислове навантаження та виконує, за задумом Автора, потрійну функцію: номінативну, мислетворчу та емотивну (тобто називає і кваліфікує за допомогою одного слова цілу епоху терору і його наслідки для українського суспільства). Окрім цієї оказіональної назви, він не послуговується у своєму доробкові лексикою такого ґатунку, засвідчуючи в такий спосіб цілковите дистанціювання від світу, який вона репрезентує.

Завершуючи коротку розвідку про мовний портрет ієрм. Даниїла (Тимчину), хочу наголосити на тому, що ця людина зробила велику справу у своєму душпастирському служінні і водночас він є тим ще не пізнаним до кінця носієм рідного слова та слова Української Церкви в часи найбільших репресій та гонінь. Ієромонах Даниїл (Тимчина) рятував людські долі – долі реальних людей, гнаних і переслідуваних. Окрім цього, він рятував, як доводить його спадщина, ще один реальний світ – світ українського слова, який поставив на службу людині, Богові й Церкві.

БІБЛОГРАФІЯ

Джерела

- Глібчук, Н. (Упор.). (2000). *Говірки південно-західного наріччя української мови*. Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка.
Transliteracja: Hlibchuk, N. (Komp.). (2000). *Hovirky pivdenno-zakhidnoho narichchia ukraïnskoi movy*. Vydavnychy tseñtr LNU im. I. Franka.
- Глібчук, Н. (Упор.). (2005). *Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти*. Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка.
Transliteracja: Hlibchuk, N. (Komp.). (2005). *Ukrainski hovirky pivdenno-zakhidnoho narichchia. Teksty*. Vydavnychy tseñtr LNU im. I. Franka.
- Глушко, М., & Хомчак, Л. (Упор.). (2017). *Надсяння: Традиційна культура і побут (етнолінгвістичні матеріали)*. Видавництво Львівської політехніки.
Transliteracja: Hlushko, M., & Khomchak, L. (Komp.). (2017). *Nadsiania: Tradytiina kultura i pobut (etnolinhvistychni materialy)*. Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky.
- Голоскевич, Г. (1929). *Правописний словник (за нормами Українського правопису Всеукраїнської Академії Наук)*. Книгоспілка.
Transliteracja: Holoskevych, H. (1929). *Pravopysnyi slovnyk (za normaty Ukrainskoho pravopysu Vseukraïnskoi Akademii Nauk)*. Knyhospilka.
- Дидик-Меуш, Г. (2021). *Мокряни. Словник говірки маминого села*. Піраміда.
Transliteracja: Dydyk-Meush, H. (2021). *Mokriany. Slovnyk hovirky matynoho sela*. Piramida.
- Козій, Н. (2008). Говірка містечка Олешичі на Любачівщині. *Діалектологічні студії: Традиції і модерн*, 7, 208–224.
Transliteracja: Kozii, N. (2008). *Hovirka mistechka Oleshychi na Liubachivshchyni. Dialektolohichni studii: Tradytiy i modern*, 7, 208–224.
- Осташ, Н. (2004). Словник діалектної лексики переселенців із Холмщини. *Діалектологічні студії: Школи, постаті, проблеми*, 4, 355–378.
Transliteracja: Ostash, N. (2004). *Slovnyk dialektnoi leksyky pereselentsiv iz Kholmshchyny. Dialektolohichni studii: Shkoly, postati, problemy*, 4, 355–378.
- Осташ, Н. (2007). Словник діалектної лексики переселенців із Холмщини. *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*, 2, 254–284.
Transliteracja: Ostash, N. (2007). *Slovnyk dialektnoi leksyky pereselentsiv iz Kholmshchyny. Ukraina – Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*, 2, 254–284.
- Пиртей, П. (2004). *Короткий словник лемківських говірок*. Сіверсія МВ.
Transliteracja: Pyrtei, P. (2004). *Korotkyi slovnyk lemktivskykh hovirok*. Siversiia MV.
- Пулюй, І. (1871). *Лист без конверти яко відповідь впр. крилошанину Малиновському на реферат молитовника*. З тискарні Соммера.
Transliteracja: Puliui, I. (1871). *Lyst bez konverty yako odpovid vpr. kryloshanynu Malynovskomu na referat molytovnyka*. Z tyskarni Sommera.

- СУМ – Білодід, І. (Ред.). (1970–1980). *Словник української мови* (Т. 1–11). Наукова думка.
- Transliteration:** Bilodid, I. (Red.). (1970–1980). *Slovník ukraínskoi movy* (Т. 1–11). Naukova dumka.
- Турчин, Є. (2011). *Словник села Тилич на Лемківщині*. Українська академія друкарства.
- Transliteration:** Turchyn, Ye. (2011). *Slovník sela Tylych na Lemkivshchyni*. Ukrainska akademiia drukarstva.
- УП – *Український правопис 1928 року*. <https://r2u.org.ua>
- Transliteration:** *Ukrainskyi pravopys 1928 roku*. <https://r2u.org.ua>
- Шило, Г. (2008). *Надністрянський регіональний словник*. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Transliteration:** Shylo, H. (2008). *Naddnistrianskyi rehionalnyi slovník*. Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakovycha NAN Ukrainy.

Література

- Бичко, З. (2000). *Діалектна лексика надністрянського говору*. Лідер.
- Transliteration:** Bychko, Z. (2000). *Dialektna leksyka naddnistrianskoho hovoru*. Lider.
- Горбач, О. (1996). Надсянські говірки. В В. Кубійович (Ред.). *Енциклопедія українознавства* (Т. 5, с. 1677). Наукове товариство ім. Шевченка у Львові.
- Transliteration:** Horbach, O. (1996). Nadsianski hovirky. W V. Kubiiovych (Red.). *Entsyklopediia ukrainoznavstva* (Т. 5, s. 1677). Naukove tovarystvo im. Shevchenka u Lvovi.
- Жилко, Ф. (1955). *Нариси з діалектології української мови*. Радянська школа.
- Transliteration:** Zhylo, F. (1955). *Narysy z dialektolohii ukraínskoi movy*. Radianska shkola.
- Лесів, М. (1997). *Українські говірки в Польщі*. Видавництво „Український Архів”.
- Transliteration:** Lesiv, M. (1997). *Ukrainski hovirky v Polshchi*. Vydavnytstvo „Ukrainskyi Arkhiv”.
- Лесиук, М. (2000). Роль греко-католицького духовенства у розвитку української літературної мови в Галичині. В В. Німчук (Ред.), *Християнство і українська мова. Матеріали наукової конференції* (сс. 58–70). Видавництво Львівської богословської академії.
- Transliteration:** Lesiuk, M. (2000). Rol hreko-katolytskoho dukhovenstva u rozvytku ukraínskoi literaturnoi movy v Halychyni. W V. Nimchuk (Red.), *Khrystyianstvo i ukraínska mova. Materialy naukovoi konferentsii* (ss. 58–70). Vydavnytstvo Lvivskoi bohoslavskoi akademii.
- Мацюк, Г. (2000). Граматичний аспект мовознавчої діяльності греко-католицького духовенства в Галичині (перша половина XIX ст.). В В. Німчук (Ред.), *Християнство і українська мова. Матеріали наукової конференції* (сс. 396–404). Видавництво Львівської богословської академії.

- Transliteracija:** Matsiuk, H. (2000). Hramatychnyi aspekt movoznavchoi diialnosti hreko-katolytskoho dukhovenstva v Halychyni (persha polovyna XIX st.). W V. Nimchuk (Red.), *Khrystyianstvo i ukrainska mova. Materialy naukovoi konferentsii* (ss. 396–404). Vydavnytstvo Lvivskoi bohoslovskoi akademii.
- Німчук, В. (1992). Українська мова – священна мова. *Людина і світ*, 11–12, 19–25.
- Transliteracija:** Nimchuk, V. (1992). Ukrainska mova – sviashchenna mova. *Liudyna i svit*, 11–12, 19–25.
- Німчук, В. (2004). Переднє слово. В В. Німчук, Н. Пуряєва (Упор.), *Історія українського правопису XVI–XX ст.* (сс. 5–26). Наукова думка.
- Transliteracija:** Nimchuk, V. (2004). Perednie slovo. W V. Nimchuk, N. Puriaieva (Komp.), *Istoriia ukrainskoho pravopysu XVI–XX st.* (ss. 5–26). Naukova dumka.
- Огієнко, І. (1921). *Українська мова була вже мовою Церкви. Нариси з історії культурного життя Церкви української*. Благодійне видавництво „Українська Автокефальна Церква”.
- Transliteracija:** Ohiienko, I. (1921). *Ukrainska mova bula vzhe movoiu Tserkvy. Narysy z istorii kulturnoho zhyttia Tserkvy ukrainskoi*. Blahodiine vydavnytstvo „Ukrainska Avtokefalna Tserkva”.
- Пшепорська-Овчаренко, М. (2007). *Мова українців Надсяння*. Видавництво „Перемиська бібліотека”.
- Transliteracija:** Pshepiurska-Ovcharenko, M. (2007). *Mova ukrainsiv Nadsianiia*. Vydavnytstvo „Peremyska biblioteka”.
- Хобзей, Н. (2019). Слова і місто, або місто в словах. В Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, & Г. Дидик-Меуш, *Лексикон львівський: поважно і на жарт* (3-ге вид.) (сс. 9–45). Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.
- Transliteracija:** Khobzei, N. (2019). Slova i misto, abo misto v slovakh. W N. Khobzei, O. Simovych, T. Yastremska, & H. Dydyk-Meush, *Leksykon lvivskyyi: povazhno i na zhart* (3. vyd.) (ss. 9–45). Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp’iakevycha NAN Ukrainy.
- Хомчак, Л. (2008а). До функціонування надсянських говірок в умовах білінгвізму. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*, 12, 206–210.
- Transliteracija:** Khomchak, L. (2008а). Do funktsionuvannia nadsianskykh hovirok v umovakh bilinhvizmu. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznnavstva*, 12, 206–210.
- Хомчак, Л. (2008б). З історії дослідження надсянських говірок. *Діалектологічні студії: Традиції та модерн*, 7, 171–182.
- Transliteracija:** Khomchak, L. (2008б). Z istorii doslidzhennia nadsianskykh hovirok. *Dialektolohichni studii: Tradytzii ta modern*, 7, 171–182.
- Шухевич, С. (1991). *Моє життя. Спогади*. Українська видавнича спілка.
- Transliteracija:** Shukhevych, S. (1991). *Moie zhyttia. Spohady*. Ukrainska vydavnycha spilka.

Three Strokes to the Linguistic Portrait of Hieromonk-Studite Danyil Tymchyna

The prose and poetic works of hieromonk Danyil (Tymchyna) reflect the author's linguistic worldview and help create his linguistic portrait. This portrait is shaped by three features: 1) a dialectal basis; 2) ecclesiastical-religious vocabulary; 3) Ukrainian literary lexicon. The dialectal basis of Tymchyna's works is the most characteristic trait of the author, who originated from Sian Region. Sian dialect features are organically represented in the speech of the people in Galicia. Therefore, the works of hieromonk Danyil Tymchyna serve as a characterization of the speech of an average Galician in the first half of the 20th century.

Danyil Tymchyna was a person of the Church, and therefore, the language of his works is mainly composed of Church Slavonic words (a tradition among Ukrainian church figures) and contemporary Ukrainian theological and church-religious vocabulary. During the years of the Soviet totalitarian system, Tymchyna's heritage gains special significance in connection with the development of the language of the Ukrainian Church.

The third characteristic feature is the abundant use of Ukrainian vocabulary that was excluded from the literary standard during the Soviet system, labelled as archaic, or classified as russianism.

Keywords: linguistic worldview, linguistic portrait, dialect, microdialect, Church Slavonic language, Ukrainian literary language.